

MEVLEVÎLİĞİN KURULUŞ DÖNEMİ (XVI. YÜZYIL) GÜLŞENÎ ŞAİRLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: İBRÂHİM GÜLŞENÎ, USÛLÎ VE ZA'FÎ ÖRNEĞİ*

Abdurrahman ADAK**

Özet

Gülşeniyye tarikatı, Mevleviyye tarikatından önemli ölçüde etkilenen bir tarikattır. Gülşeniyye tarikatının kuruluşundan sonra, her iki tarikat arasında önemli bir iletişim ve etkileşim gerçekleşmiştir. Özellikle her iki tarikata mensup şairler arasındaki ilişki daha çok dikkat çekmektedir. Bu çalışmada Esrâr Dede (ö. 1211/1796)'nin Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye'sinde Gülşenîlerle irtibata geçtiği söylenen Mevlevî şairler üzerinde durulmuştur. Bunlar Semâî Sultân Dîvânî, Yusuf Sineçâk, Garîbî, Şâhidî, Günâhî, Derûnî, Şuhûdî, Arşî, Bekayî, Vehbî ve Enîs Receb Dede'dir (on bir şair). Çalışmada bu şairlerin Gülşenîler ile olan irtibatı çerçevesinde her iki tarikat arasındaki irtibat hakkında önemli sonuçlara varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mevleviyye Tarikatı, Gülşeniyye Tarikatı, Şair, XVI. Yüzyıl, Esrâr Dede.

The Influence of Mawlawiyya upon Gulshaniyan poets in the formation period namely XVIth century: In the case of İbrahim Gulshani, Usûlî and Za'fî

Abstract

Gulshaniyyah order is an order which has been significantly influenced from the Mawlawiyyah order. After the founding of the Gulshaniyyah order, an important intercommunication and mutual interaction occurred between the two orders. Especially, the relation between the poets of the two orders, attracts more of our attention. In this study, we focus on Mawlawî poets who have communicated and built relations with Gulshaniyans in the Tadhkira-i Shu'arâ-i Mawlawiyyah of Asrâr Dede (d. 1211/1796). These poets are Samâî Sultân Dîvânî, Yusuf Sinechâk, Gharîbî, Şâhidî, Gunâhî, Derûnî, Shuhûdî, 'Arshî, Beqayî, Wehbî and Enîs Receb Dede (eleven poets). In this study, we arrive at important conclusions regarding the relations between the two orders.

Key Words: Mawlawiyyah Order, Gulshaniyyah Order, Poet, XVI. Century, Asrâr Dede.

Giriş

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî (ö. 672/1273) ve Mevleviyye tarikatı, pek çok mutasavvıf Osmanlı şairini derinden etkilemiştir.¹ Gülşeniyye tarikatı da, bu

* Bu çalışma, 26-28 Ekim 2007 tarihinde Şanlıurfa'da düzenlenen Uluslararası Mevlâna ve Mevlevîlik Sempozyumu'nda sunulan "Mevlevîliğin XVI. Yüzyıl Gülşenî Şairlerinden İbrâhîm Gülşenî, Usûlî ve Za'fî Üzerindeki Etkisi" başlıklı tebliğin makale haline dönüştürülmüş halidir.

** Yrd. Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniv. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (abdurrahmanadak@gmail.com)

tarz şairleri içinde barındıran önemli bir tarikattır. Mevleviyye tarikatı ile aralarında özel bir bağ olan Gülşeniyye tarikatına mensup bu şairlerin, Mevlânâ'dan etkilenmiş olmalarının tarihi bir arkaplanı bulunmaktadır. Zira birçok tarikat arasında var olan etkileşim ve irtibatın en güzel örneklerinden birisini, Mevlevîlik ile Gülşenîlik tarikatları vermişlerdir. Çalışmamızın akışı içerisinde de üzerinde durulacağı gibi, bu iki tarikattan tarihi olarak daha önce gelen Mevlevîliğin, Gülşenîlik üzerinde ciddi bir etkisi olmuştur. Gülşenîler de Mevlevîliği çok önemsemişler ve ona büyük bir muhabbet duymuşlardır. Esrâr Dede (ö. 1211/1796)'nin *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*'sinde Gülşenî şairlerden söz edilirken sarf edilen "*Tarîka-i Gülşeniyye'den mevrûs-ı meşâyihları olan aşk-ı Mevlânâ*,"² "*Tarîka-i Gülşeniyye'ye mün'akis olan hubb-i hanedan-ı Mevlevî*"³ ve "*Ez-kadîm mevrûs-ı tarîka-i Gülşeniyye olan hubb-i hânedân-ı Mevleviyye*"⁴ şeklindeki ifadeler, bu hususu çok güzel bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu ifadelerde geçen "*aşk-ı Mevlânâ*" ve "*hubb-i hânedân-ı Mevleviyye*" şeklindeki tabirler ile, Gülşenîlerin Mevlânâ ve onun ailesine olan sevgi ve bağlılıkları dile getirilmek istenmiştir.

Hiç şüphesiz genel anlamda Mevlânâ ve Mevlevîliğin Gülşenî şairler üzerindeki tesiri, bir makaleye sığdırılmayacak kadar geniş bir konudur. Bu açıdan biz makalemizi, Mevlânâ ve tarikatının, Gülşenîliğin kuruluş yüzyılı olan XVI. yüzyılda bu tarikatın üç önemli şairi üzerindeki etkisi ile sınırlandırmayı uygun gördük. Bu şairler Gülşeniyye tarikatının kurucusu İbrâhîm Gülşenî ve Balkanlardaki iki önemli temsilcisi Usûlî ve Za'fî'dir. Bu etkinin ortaya çıkartılmasının, kuruluş döneminde Gülşenîliğin Mevlevîlikten ne derece etkilendiği hususunda da bize bir fikir vereceği muhakkak olduğu için mesele daha da önem arz etmektedir. Burada önemle vurgulanması gereken bir husus da, makalenin daha çok kaynaklarda söz konusu etkileşim hakkında verilen bilgiler çerçevesinde şekillenmiş olduğudur.

Bu kısa girişten soran makalemize iki bölüm ile devam edecek, bir sonuç ile de son vereceğiz. Birinci bölümde çalışmaya bir temel oluşturması açısından Mevlevîlik ile Gülşenîliğin kısa tarihçesi üzerinde durulacaktır. Makalemizin ana omurgasını oluşturan ikinci bölümünde ise Mevlevîliğin, sırasıyla İbrâhîm Gülşenî, ve iki halifesi Usûlî ve Za'fî-i Gülşenî üzerindeki etkisi işlenecektir. Böylece makalemizde bu üç önemli Gülşenî şairden hareketle,

- 1 Mevlânâ'nın Osmanlı şairlerine tesiri için bkz. Mahmut Erol Kılıç, *Sûfi ve Şiir*, İnsan Yay., İstanbul 2005, s. 69-79; Amil Çelebioğlu, "XIII-XV (İlk Yarısı) Yüzyıl Mesnevîlerinde Mevlânâ Tesiri", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB, İstanbul 1998, s. 29-53; Ahmet Güzel, "Mevlânâ'nın Çağına ve Çağımıza Tesirleri", *İstem*, 5/10, 2007, s. 169-190.
- 2 Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, haz. İlhan Genç, Ankara: AKM Yay., 2000, s. 201.
- 3 Esrar Dede, *age*, s. 314.
- 4 Esrar Dede, *age*, s.57-58.

Mevlevîliğin Gülşeniyye tarikatının başlangıç dönemi (XVI. Yüzyıl) üzerinde ne gibi bir etkisinin olduğu ortaya konmaya çalışılacaktır.

A. Mevleviyye ve Gülşeniyye Tarikatları

1. Mevleviyye Tarikati

Mevleviyye tarikati, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin adındaki Mevlânâ vasfına nisbet edilen bir tarikattır. Tarikatın kurucu pîri olan Mevlânâ, 604/1207'de Afganistan'ın Belh şehrinde dünyaya geldi. Babası Bahâdeddin Veled, 615/1218 yılında Moğolların Belh'e yönelmeleri üzerine, oradan ayrılarak Mekke'ye hacca gitti. Dönüşte bir müddet Suriye'de kaldıktan sonra önce Karaman'a, sonra da Konya'ya yerleşti. Bahaeddin Veled 628/1231'de vefat ettiği zaman, Mevlânâ onun resmi görevlerini üzerine alıp senelerce hizmet verdi. Şems-i Tebrîzî'nin 642/1244 yılında Konya'ya gelmesi ile Mevlânâ'nın hayatında yeni bir dönem başladı. Bu dönemde Mevlânâ, din adamı kıyafetini terk etti, ders ve vaaz vermeyi bıraktı ve Şems ile semâ' meclislerine katıldı. Böylece Şems tasavvufî eğitimde Mevlânâ'nın hocası oldu. Çıkan dedikodular üzerine Şems, ikincisinde bir daha dönmek üzere iki kez Konya'dan ayrılmak zorunda kaldı. Şems'ten sonra Selaheddin Zerkûbî (ö. 657/1258), onun vefatından sonra da Hüsameddin Çelebi (ö. 683/1284) Mevlânâ'nın yakın arkadaşı ve halifesi oldular. Mevlânâ'nın 672/1273 yılında vefat etmesi üzerine on yıl boyunca Hüsameddin Çelebi tarikatın başında kaldı. Ancak daha sonra müridler Mevlânâ'nın oğlu Sultan Veled etrafında birleştiler. Sultan Veled'in 712/1312 de vefat etmesi üzerine, üç oğlu Arif Çelebî (ö. 719/1319), Âbid Çelebî (ö. 729/1329) ve Vâcid Çelebî (ö. 733/1333) sırasıyla postnişin oldular. Âbid Çelebî'nin iki oğlu ve Sultan Veled'in kızı Mutahhara Hatun'un bir oğlu dışında günümüze kadar gelen tarikatın bütün pîrleri, Ârif Çelebî'nin soyundan gelmişlerdir.⁵

2. Gülşeniyye Tarikati

Gülşeniyye tarikati, İslâm dünyasında en yaygın tarikatlardan biri olan Halvetîliğin en önemli kolu sayılmaktadır. Tarikatın kurucusu, aşağıda hayatı üzerinde durulacak olan İbrâhîm Gülşenî'dir. Tarikatın ilk ve merkez âsitânesi, Kâhire'de 931/1525'te İbrahim Gülşenî tarafından kuruldu ve bu dönemde tarikat özellikle Balkanlarda gelişti. İbrahim Gülşenî'nin 940/1533-1534 yılında vefat etmesinden sonra, tarikatın başına oğlu oğlu Ahmed Hayâlî geçti. Ahmed Hayâlî döneminde tarikat, Kahîre'nin yanı sıra, İstanbul, İskenderiye, Mekke, Halep, Urfa, Diyarbakır, Edirne, Şam ve Antalya'da

5 Geniş bilgi için bkz. William C. Chittick, "Rûmî ve Mevlevîlik", çev. Safi Arpaguş, *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, VI/14, Ankara 2005, s. 710-716; Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul: İFAV Yay., 1994, s. 342-352.

gelişme alanı buldu ve bu şehirlerde Gülşeniyye tarikatına bağlı âsitâneler açıldı. Ahmed Hayâlî'nin 977/1569 yılında vefat etmesiyle, Kâhire'deki âsitânenin başına oğlu Ali Safvetî (ö. 1005/1596) geçti. Gülşeniyye tarikatının pîr-i sânisî olarak da nitelenen bir diğer meşhur şahsiyeti de Edirneli Sezâyî-i Gülşenî (ö. 1151/1738)'dir. Gülşeniyye tarikatı, yukarıda adı geçen merkezlerde Osmanlı'nın son dönemlerine kadar yaşama şansını yakalamıştır.⁶

B. Mevlevîliğin Kuruluş Dönemi (XVI. Yüzyıl) Gülşenî Şairler Üzerindeki Etkisi

1. İbrâhîm Gülşenî

Aslen Diyarbakırlı olan İbrâhîm Gülşenî, Uzun Hasan döneminde okumak amacıyla Diyarbakır'dan Tebriz'e gitmiş ve orada medrese öğrenimini tamamlamıştır. Tebriz'de 15 yaşında iken iken, Halvetiyye tarikatının ikinci pîri Seyyid Yahya-yı Şîrvânî'nin halifelerinden Dede Ömer-i Rûşenî'ye intisâb etmiş ve ondan hilâfet almıştır. 907/1501-1502 yılında Safevîler'in Tebrîz'i işgal etmeleri üzerine İbrâhîm Gülşenî, Hasankeyf ve Diyarbakır üzerinden Kahire'ye göç etmiştir. İbrâhîm Gülşenî, Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı fethettiğinde kendisine tahsis ettiği yerde bir dergâh açmış ve irşâd faaliyetine devam etmiştir. Kânûnî'ye şikâyet edilmesi üzerine, oğlu Ahmed-i Hayâlî ile birlikte, Kanunî'nin davetiyle İstanbul'a (934-935/1528-1529 yılları arası) gelmiş, bir sene sonra yine Mısır'a dönmüşlerdir. İbrâhîm Gülşenî 940/1533-1534'te Kâhire'de ölmüş ve âsitânesine defnedilmiştir.⁷

İbrâhîm Gülşenî üzerinde genel anlamda etkisi olduğu tesbit edilen üç mutasavvıf şahsiyetten birisi de Mevleviyye tarikatının kurucusu olan Mevlânâ Celâledîn-i Rûmî'dir.⁸ Gülşenîler İbrâhîm Gülşenî'nin iki buçuk asır öncesinden Mevlânâ tarafından müjdelendiğine inanmışlardır. İbrâhîm Gülşenî ve onun şeyhi Dede Ömer Rûşenî'nin mahlasları olan Gülşenî ve Rûşenî kelimelerinin, Mevlânâ'nın Dîvân-ı Kebîr'inde yer alan bir gazelin mahlas beytinde yer alması, Mevlânâ'nın onları müjdelediği şeklinde yo-

6 Gülşeniyye tarikatı hakkında detay için bkz. Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm Gülşenî*, haz. Tahsin Yazıcı, Ankara: TTK Yay., 1982; Şemlelîzâde Ahmed Gülşenî, *Şi've-i Tarikat-ı Gülşeniyye*, haz. Tahsin Yazıcı, Ankara: TTK Yay., 1982; La'lî Mehmed Fenâî, *Terceme-i Hâl-i Hazret-i Pîr-i Gülşenî*, İstanbul: Dârü't-Tibâ'ati'l-Âmire, 1289; Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, İstanbul: Kitabevi, 2006, III, 151-188; Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul: İFAV Yay., 1994, s. 393-39; Mustafa Kara, "Gülşeniyye", *DİA*, XIV, s. 256-259; Himmet Konur, *İbrâhîm Gülşenî -Hayâtı, Eserleri, Tarikatı*, İstanbul: İnsan Yay., 2000, s. 153-174.

7 Muhyî, *age*; Vassâf, *age*, III, 151-188; Sâlih, *Menâkıb-ı Evliyâ-yı Mısır*, Bulak 1262, s. 80-97.; Hocazâde Ahmed Hilmi, *İbrâhîm Gülşenî*, İstanbul 1322, s. 4-8; Konur, *age*, s. 87-146.; Ali Emîrî, *Tezkire-i Şu'arâ-i Âmid*, İstanbul: Matba'a-i Âmidî, 1328., s. 299; Nihat Azamat, "İbrâhîm Gülşenî", *DİA*, XXI (İstanbul 2000), s. 301-304.

8 Diğer iki şahsiyet ise İbnu'l-Arabi ve İbnu'l-Fârîz'dır. Bkz. Konur, s. 150-153.

rumlanmıştır. Tam metni Muhyî-i Gülşenî'nin İbrâhîm Gülşenî hakkındaki en önemli biyografik kaynak olan Menâkıb-ı İbrâhîm Gülşenî'si ile Hüseyin Vassaf'ın Sefîne-i Evliyâ'sında da yer alan ve La'lî Mehmed Fenâî tarafından üzerine bir şerh yazılan⁹ bu gazelin Rûşenî ve Gülşenî kelimelerini içeren matla beyti şudur:

دیم رخ خوب گلشنی را آن چشم چراغ روشنی را

Hüseyini Vassaf, bu gazelle ilgili olarak şunları söylemektedir:

“Bu sözleriyle Hz. Mevlânâ İbrâhîm Gülşenî hazretlerinin kemâlinden daha aşağı bir mertebede buldukları ma'nâsı vârid değildir. Hz. Mevlânâ büyüklüğü tecellî ediyor. Ne kudret-i ma'nevîyedir o kudret ki, irtihâllerinden ikiyüz küsûr sene sonra gelecek bu sultânların zuhûr ve hallerinden haber veriyor. (Kaddesa'llâhu esrârahum)”¹⁰

“Görülüyor ki, Hz. Mevlânâ bu bâbda pek büyük kerâmet-i irfâniyye gösteriyor. Hz. Gülşenî'nin hâlini, istikbâlini, başına gelecekleri bir bir söylüyor. Onu vikâyeten tertîbât-ı beyâniyyede bulunuyor.”¹¹

Buna mukâbil olarak da, İbrâhîm Gülşenî, kırk bin beyitlik Ma'nevî adlı eserini, Mevlânâ'nın Mesnevî'sine nazîre olarak yazmıştır. Bu eserin ilk beş yüz beyti, La'lî Mehmed Fenâî tarafından şerh edilmiştir. Ma'nevî'de özellikle ilk beş yüz beyitlik kısımdan sonra, Mevlânâ'nın Mesnevî'sinden mülhem hikâyeler yazılmıştır. Henüz yayımlanmamış olan bu eserin beşi Süleymaniye Kütüphanesi, biri Beyazıt Devlet Kütüphanesi, biri de Topkapı Sarayı Müzesi'nde olmak üzere toplam yedi nüshası tesbît edilmiştir.¹²

İbrâhîm Gülşenî'nin Mevlânâ'ya olan ilgisi Ma'nevî'si ile sınırlı kalmamıştır. O, Kahire'deki âsitânesinde, Mevlevî dervişler için iki ya da üç ilâve hücre inşâ ettirmiş¹³ ve bu hücrelerde Ma'nevî ve Mesnevî birlikte okunmuştur.¹⁴ Bu hususta Menâkıb-ı Evliyâ-yı Mısır'da şu bilgiler yer almaktadır:

“...iki üç hücre tayin ve tahsis edip tâlib-i ma'ârif olan âşık ve sâdıklar muhabbet-i pîrân ile himmet-i merdân birle Rum'dan Mısır'a gelip Gülşen-i uşşâk olan hânkâh-ı Gülşeniyye'de sâkin olup Hazret-i Gülşenî'den ve Hayâlî Efen-di hazretlerinden Mesnevî ve Ma'nevî ve sâir kütüb-i mu'tebere-i tasavvufdan okuyup..”¹⁵

9 Muhyî, age, 8.; Vassaf, age, III, 157. Gazelin tümü için bkz. Muhyî, age, s. 8-9; Vassaf, age, III, 159. Gazelin şerhi için bkz. La'lî Mehmed Fenâî, *Terceme-i Hâl-i Hazret-i Pîr-i Gülşenî*, s. 5 vd.

10 Vassaf, age, III, 158.

11 Vassaf, age, III, 160.

12 Bkz. Konur, age, s. 180-181.

13 Vassaf, age, III, 162.

14 Kara, “Gülşeniyye”, *DîA*, XIV, 257.

15 Sâlih, age, s. 143.

Görüldüğü gibi, Kahire'deki Gülşeniyye âsîânesinde her iki tarikatın müntesibleri arasında ayırım gösterilmemiş ve bu uygulama her iki tarikat arasındaki bağı daha da güçlendirmiştir. La'î Mehmed Fenâî'nin *Terceme-i Hâl-i Hazret-i Pîr-i Gülşenî* isimli eserinde yer alan¹⁶

Gülşenî dervîşidür gül goncalardur Mevlvî
Bülbül-i şeydâ okur geh *Mesnevî* geh *Ma'nevî*

beyti, her iki tarikatın müntesibleri ile *Ma'nevî* ve *Mesnevî* kitapları arasında bir ayırımın gözetilmediğini gösteren önemli bir kayıttır.

İbrâhîm Gülşenî'nin, Mevlevîliğin kurucusu Mevlânâ ile anılan irtibatının yanı sıra, Mevlvî şahsiyetlerden çağdaşı olan Sultân Dîvânî ile de çok önemli bir irtibatı hasıl olmuştur. Bu irtibat neticesinde İbrâhîm Gülşenî, Sultân Dîvânî tarafından Mevlevîlik tarikatı silsilesine dahil edilmiştir.

Rivayete göre, Sultân Dîvânî, ma'nen Mevlânâ tarafından me'muren, sağ tarafında Sâdık el-Mevlevî başkanlığındaki Mevlvî dervîşleri ve sol tarafında Ali er-Rûmî başkanlığındaki Haydarî kalenderlerinden oluşan bir heyet Antalya üzeri gemi ile İskenderiye limanına gitmişler ve orada bir iki gün istirahat ettikten sonra Bulak üzerinden Arakhâne zindanında mahpûs olan İbrâhîm Gülşenî'nin yanına varmışlardır.¹⁷ Bu esnâda, İbrâhîm Gülşenî, büyük bir mutluluk duyarak¹⁸ aşağıda ilk beyti yer alan manzûmeyi inşad etmiştir:¹⁹

Azîzim hayr-i makdem ömrümün varı safâ geldin
Keremler eyledin mahdûm-ı hünkârî safâ geldin

İbrâhîm Gülşenî'nin bu manzûmesine Sultân Dîvânî de aşağıda ilk beyti yer alan Farsça nazımla cevap vermiştir:²⁰

وی بلبل بی چون چرا محزونى²¹ ای طوطی گویای حقیقت چونی

Sultân Dîvânî, bir müddet Mısır'da kalmış ve İbrâhîm Gülşenî'yi Mevleviyye tarikatı silsilesine dahil etmiştir.²² Vassâf, bu silsileye şu şekilde yer vermiştir: İbrâhîm Gülşenî, Sultân Dîvânî (Semâî), Pîr Âdil Çelebi, Ârif Çelebi, Âdil Çelebi, Bahâeddîn Çelebi, Abdülvâcid Çelebi, Emîr Âbid Çelebi, Şemseddîn Çelebi, Ulu Ârif Efendi, Sultân Veled, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî.²³

16 Fenâî, *age*, s. 4.

17 Fenâî, *age*, s. 13-14.

18 Vassâf, *age*, III, 172.

19 Fenâî, *age*, s. 14.

20 Fenâî, *age*, s. 15.

21 Ey hakikati dillendiren papağan nasılsın? Ey benzeri olmayan bülbül! Niçin mahzunsun?

22 Fenâî, *age*, s. 16.

23 Vassâf, *age*, III, 158.

Her iki tarikat arasındaki bu etkileşimi dile getiren güzel bazı beyitler söylenmiştir. Bunlardan her iki tarikat müntesiplerinin, *Mesnevî* ve *Ma'nevî* arasında bir ayırım gözetmedikleri yönündeki beyit yukarıda geçmişti. Bir diğer beyit ise, Esrâr Dede'nin *Tezkire-i Şu'arâ-i Mevleviyye*'sinde yer alan

Ṭoldı hû hû ile gül-zâr-ı cihân Ḥazret-i Pîr
Reng ü büyüñ vireli Gülşeniye Sünbüle ƙarż²⁴

beytidir. Beyitte, “*Renk ve kokunu Gülşenî'ye ve Sünbül'e ödünç verdiğinden bu yana, cihân bahçeleri hû hû ile dolmuştur, ey pîr!*” denerek, Mevlânâ'nın Gülşeniyye ve Sümbüliyye tarikatlarını etkilediği ifade edilmektedir.

Gülşenîliğin Mevlevîlikten etkilenişi, Gülşeniyye tarikatının piri İbrahim Gülşenî döneminde başlamış ve daha sonra da devam göstermiştir. Nitekim İbrahim Gülşenî daha hayatta iken, onun bazı halifeleri Mevlevîlikten etkilenmişlerdir. Biz burada bunlardan Usûlî ve Za'fî-i Gülşenî üzerinde durmakla yetineceğiz.

2. Usûlî

İbrâhîm Gülşenî'nin halifelerinden olan Usûlî, günümüzde Yunanistan'da yer alan eski adıyla Vardar Yenicesi, yeni adıyla Giannitsa isimli şehirde doğdu. Öğrenim gördükten sonra tasavvufa yöneldi.

Zâl-i dünyâyâ gönül verme Usûlî var imiş
Gülşenî derler vilâyet içre bir er var imiş²⁵

beytini yolda terennüm ederek Mısır'a gitti ve İbrâhîm Gülşenî'ye bağlandı. Şeyhinin 940/1534 yılında ölümü üzerine memleketine geri döndü. Büyük bir şevkle bağlandığı şeyhinin düşüncelerini Rumeli'de yaymağa çalıştı. Hayatının bu döneminde Rumeli'de akıncı beyi olan Evrenos oğlu Abdi Bey'den destek gördü ve geçimini onun yardımıyla sağladı. 945/1538 yılında Vardar Yenicesi'nde öldü.²⁶

Usûlî'nin Rumeli'de Gülşenîliğin yayılmasında ne derece etkili olduğunu anlamak için, Aşık Çelebî'nin şu sözlerine kulak vermek *bile* yeterlidir: “*Şeyh İbrâhîmîlere isnâd olunan ilhâd tohumunu, Rum'da evvel ol ekmiştir ve Nesîmiyyât türrehâtından getirdiği nihâl-i nihâd-ı dalâli ol dikmiştir. Nice onup bitmeyecekler gelip ol tohumu ekmeğe başlamışlar ve nice ber-hordâr olmayacaklar ol nihâle budaklar açılmışlardır. Hak Te'âlâ tohumlarını çürüte ve köklerini kuruta.*”²⁷

24 Esrar Dede, *age*, s. 314.

25 Mustafa İsen, *Usûlî Dîvânı*, Ankara: Akçağ Yay., 1990, s.11-14.

26 İsen, *age*, s. 147; Haluk İpekten vdğr., *Tezkirelere Göre Dîvân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1988, s. 510

27 Filiz Kılıç, *Aşık Çelebi, Meşâ'irü's-Şu'arâ, İnceleme, Tenkitli Metin*, (GÜSBE Doktora Tezi) Ankara 1994, s. 145-146.

Mevlevîliğin tesirinde kalmış olan İbrâhîm Gülşenî'nin, bu konuda kendi müntesiplerini de etkilememiş olması mümkün değildir. Gerçekten de İbrâhîm Gülşenî'nin halifesi olan Usûlî, şeyhini takib ederek Mevlevîliğe büyük bir muhabbet duymuştur. Esrar Dede'nin tabiri ile Usûlî, Vardar Yenicesini adeta bir Mevlevihâneye döndürmüştür. Bunu Esrâr Dede'nin Dervîş Derûnî'den söz ederken sarfettiği aşağıdaki sözlerinden anlıyoruz:

*"Fi'l-asl Vardar Yenicesi'nden ser-zede bir ârif-i vâridât-beyân ve bir şâ'ir-i nev-zebân olup ol diyâra Hazret-i İbrâhîm Gülşenî hulefâsından Usûlî Hazretleri teşrîf itmekle tarîka-i Gülşeniyye'den mevrûs-ı meşâyıhları olan aşk-ı Mevlânâ ile ol şehri-behişt-âsâyı Mevlevî-hâne'ye döndürmegin ekser müste'iddân-ı ahâlî sîr-âb."*²⁸

Esrâr Dede'nin Garîbî'den söz ederken *"Nihayet buna İbrâhîm Gülşenî hulefâsından Usûlî ol şehre Mevlevî mahabbetine raksân olmağla Hayâlî ve Günâhî ve Derûnî gibi bunı dahi dervîşlere döndürmüş, Konya'ya varup Mevlevî olmuş."*²⁹ ifadelerini kullanmasından, Derunî (ö. 992/1584-994/1586), Hayâlî (ö. 965/1557), Günâhî (ö. 988/1580) ve Garîbî (ö. 954/1547) gibi Vardar Yenicesi olan pek çok şairin, Usûlî'nin etkisi ile Mevlevîliğe geçtiklerini ya da muhabbet duyduklarını anlıyoruz.

Görüldüğü gibi, Usûlî de, şeyhi İbrâhîm Gülşenî gibi adeta tarikatlarının bir erkanı olarak Mevlevîliğe büyük bir muhabbet duymuş ve bunu kendisinden sonra yetişen genç şairlere de ihsas ettirmiştir.

3. Za'fî-i Gülşenî

İbrahim Gülşenî'nin Mevlevîlikten etkilenen bir diğer halifesi de Za'fî-i Gülşenî'dir. Asıl adı Şeyh Ali olan Za'fî-i Gülşenî günümüzde Çanakkale'ye bağlı olan Gelibolu'dandır. İbrâhîm Gülşenî'nin tasavvufî anlamda halifesi olan Za'fî, Gelibolu'da adına nisbet edilen bir Gülşenî Tekkesi'nin de başında yer almıştır. *Dîvân*'ında geçen *"Şeyh Ahmedün kemteriyüz"* şeklindeki ifadesinden ve kendisini *"çâker-i İbn-i Gülşenî"* olarak nitelendirmesinden, Za'fî'nin, İbrâhîm Gülşenî'nin ölümünden sonra yerine geçen oğlu Ahmed-i Hayâlî döneminde de Kahire'deki Gülşeniyye Âsitânesi'ne olan bağlılığını sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Tarikat giyim ve kuşam tarihinde özel bir yeri olan Za'fiyye Tâcı, ona nisbet edilerek bu adı almıştır. Za'fî-i Gülşenî, 974-978/1566-1570 yılları arasında Kahire'deki Gülşeniyye Âsitânesi'nde ölmüş ve oraya defnedilmiştir.³⁰

Za'fî-i Gülşenî de aynen şeyhi İbrâhîm Gülşenî ve Gülşeniyye tarikatının önde gelen simalarından Usûlî gibi, Mevlânâ aşkı ile dolup taşmıştır.

28 Esrâr Dede, *age*, s. 201.

29 Esrâr Dede, *age*, s. 406.

30 Abdurrahman Adak, *Za'fî-i Gülşenî Hayatı, Eserleri, Edebî Şahsiyeti ve Dîvânının İncelenmesi*, AÜSBE doktora tezi, Ankara 2006, s. 16-95.

Za'fî'nin Mevlânâ'ya olan aşkı ve Mevlevîlerle olan irtibatı, onun Esrâr Dede'nin *Tezkire-i Şu'arâ-i Mevleviyye*'de Mevlevî şairler arasında yer almasına yol açmıştır. Esrâr Dede, yukarıda da zikrettiğimiz

Toldı hû hû ile gül-zâr-ı cihân Hazret-i Pîr
Reng ü bûyuñ vireli Gülşeniye Sünbüle çarız

beytini zikrettikten sonra Za'fî'nin "*Tarîka-i Gülşeniyye'ye mün'akis olan hubb-i hanedan-ı Melevî mir'ât-i zamîr ü münîrlerinde cilve-ger olmakla bi-muhabbe sâlik-i râh-ı Hudâvendigâr-ı ekber*"³¹ olduğunu ifâde etmektedir.³²

Gerçekten de Za'fî-i Gülşenî'nin Mevlânâ'ya muhabbet duyduğu ve ondan etkilendiği, *Dîvân*'ında yer alan aşağıdaki beyitte, Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinden manevi bir iktibâsta bulunmuş olmasından da anlaşılmaktadır. Bu da onun *Mesnevî*'yi okuduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

‘Aşk özi olmak gereksin tâ bilesin ‘aşkı sen
Mesnevî’de hoş dimişdür bu sözi monlâ-yı ‘aşk³³

Za'fî-i Gülşenî'nin bu beyti, Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinde "*Biri, âşıklık nedir diye sorunca dedim ki, benim gibi olursan bilirsin*" anlamına gelen aşağıdaki beyit ile ilgilidir:

پرسید یکی که عاشقی چیست
گفتم که چوما شوی بدانی³⁴

Burada Mevlânâ, kendisinin âşık olduğunu ve kendisi gibi olduğu takdîrde muhâtabının aşkı anlayabileceğini ifâde etmiştir. Şairimiz de, adı geçen beytinde, aşkı anlamak için, aşk özü olan Mevlânâ gibi olmak gerektiğini ifâde ederek, Mevlânâ'nın bu beytine işâret etmiştir.

Yine Za'fî-i Gülşenî, Mevlânâ'nın, *Dîvân-ı Kebîr*'de yer alan

معدن جود و سخا شاه سلام عليك
شیر و لی خدا شاه سلام عليك

matlı düvâzdeh türündeki şiirine³⁵

Ey şeh-i ‘âlem-penâh şâh selâmun ‘aleyk
Ehl-i dile secde-gâh şâh selâmun ‘aleyk³⁶

matlı ile başlayan düvâzdeh türündeki bir şiiri nazîre olarak yazmıştır.

Mevlânâ'dan etkilendiği açık olan Za'fî-i Gülşenî, kendi dönemindeki önemli Mevlevî şahsiyetlerin yanına gitmiş ve onlarla irtibat halinde olmuş-

31 Esrâr Dede, *age*, s. 314.

32 Esrâr Dede'nin Za'fî-i Gülşenî'yi bir Mevlevî şairler tezkiresine alması ile ilgili olarak yapılan bazı değerlendirmeler için bkz. Abdurrahman Adak, *agt.*, s. 75-77.

33 Za'fî-i Gülşenî, *Dîvân*, Millet Ktp. Manzûm 254 vr. 14^a.

34 Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, tah. R. Nicholson, Tahran 1376, s. 186.

35 Abdülbaki Gölpınarlı, *Melâmîlik ve Melâmîler*, İstanbul: Gri Yay., 1992, s. 58.

36 Za'fî-i Gülşenî, *Dîvân*, vr. 4^a.

tur. Bunlar Şahidi Dede,³⁷ Şuhûdî Dede³⁸ Dervîş Arşî³⁹ ve Günâhî⁴⁰'dir. Esrâr Dede, Za'fî'nin Şâhidî'nin sohbetlerine yetiştiğini; Şuhûdî, Günâhî ve Arşî'nin terbiyelerinden geçtiğini; ayrıca Şâhidî ve Günâhî ile münâzara ve müşâaralar gerçekleştiğini ifâde etmektedir.⁴¹

Za'fî'nin kendileriyle görüştüğü Şahidi Dede, Şuhûdî Dede ve Dervîş Arşî'nin ortak noktaları, Muğla'daki Mevlevî dergâhında bulunmuş olmalarıdır. Hiç kuşkusuz, yukarıda anlatıldığı şekliyle, Sultân Dîvânî ile İbrâhîm Gülşenî arasında vuku bulan irtibat, Za'fî'nin Muğla Mevlevîhânesi'ne giderek Sultân Dîvânî'nin öğrencisi Şâhidî ve onun ölümünden sonra da oğlu ve postnişini Şuhûdî ile iletişim kurmasına yol açan en büyük âmil olmalıdır. Za'fî, Şâhidî'nin son dönemlerine yetiştiğine göre, Şâhidî'nin 957/1550'de ölmesine tekaddüm eden bir zaman diliminde Muğla'ya gitmiş olmalıdır.

Za'fî-i Gülşenî ile özellikle Şâhidî Dede arasında özel bir irtibatın gerçekleştiğini, aralarındaki şiir yazışmalarından anlıyoruz. Nitekim Şâhidî Dede, Za'fî-i Gülşenî'nin

Hikmet-i *innî ene'llâh*'ı kelîm-i yâra şor
Sırrımı *ânestü nâr*'uñ tâlib-i didâra şor⁴²

matla ile başlayan bir gazeline, aşağıda ilk bendinin ilave mısralarına yer verilen bir tahmis yazmıştır:

Müşkilûn var ise ey sâlik ulu'l-ebşâra şor

37 Za'fî'nin son dönemlerine yetiştiği Muğlalı Şâhidî Dede, Mısır'a giderek İbrâhîm Gülşenî'yi hapisten kurtaran Sultân Dîvânî'ye intisâb etmiştir. Muğla'da Seyyid Kemal Zâviyesi'ni Mevlevîhâne hâline getirerek irşada başlamıştır. 957/1550'de Afyonkarahisar'a, hocası Sultân Dîvânî'nin kabrini ziyârete gittiği sırada orada ölmüş ve hocasının yanına defnedilmiştir. Bkz. Esrar Dede, *age*, s. 250-251; Şemseddîn Sâmî, *Kâmûsu'l-A'lâm*, (Tıpkıbasım), Ankara: Kaşgar Neşriyat, 1996, IV, 2836; "Şâhidî", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Dergâh Yay., 1998, VIII, 91-92.

38 Şuhûdî Dede, Şâhidî Dede'nin oğlu olup, vefatından sonra yerine geçmiş, Muğla Mevlevîhânesi'nde 40 yıl şeyhlik yapmış ve 1000/1591 senesinde Muğla'da vefât etmiştir. Bkz. Esrar Dede, *age*, s. 253; Sâmî, *age*, IV, 2891; "Şuhûdî", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, VIII, 183.

39 Dervîş Arşî, Aydın'a bağlı olan Tire şehrinden olup, bir süre müderrislik yaptıktan sonra Mevlevîliğe intisâb etmiş ve Muğla'da Şâhidî ve Şuhûdî'nin hizmetinde bulunmuştur. (Bkz. Esrar Dede, *age*, s. 359; Sâmî, *age*, IV, 3142; "Arşî", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, I, 163.)

40 Vardar Yenicesi doğumlu olan Günâhî, Edirne Mevlevîhânesi'nde Yusuf Sineçâk'ın hizmetinde bulunmuş, 960/1552'de Mevlevî külâhî ile Gelibolu'ya gelmiş, bir süre sonra Selânik'e yerleşmiş ve 988/1580 yılında vefat etmiştir. Bkz. Filiz Kılıç, *agt.*, s. 367; Kınalızâde Hasan Çelebî, *Tezkire-i Şu'arâ*, haz. İbrahim Kutluk, Ankara: TTK, 1989, II, 823; Mustafa İsen, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Ankara: AKM Yay, 1994, s. 265. Esrar Dede, *age*, s. 451; "Günâhî", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, III, 1979.

41 Esrar Dede, *age*, s. 315.

42 Za'fî-i Gülşenî, *Dîvân*, vr. 66^b.

Tekye-i tevîdî herkes anlamaz ahyâra şor
Lî ma' allâhuñ rumûzın Aḥmed-i Muḥtâra şor⁴³

Za'fî'nin Günâhî ile nerede görüştüğü ise kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Günâhî, 960/1552'de Mevlevî külâhu ile Za'fî'nin memleketi olan Gelibolu'ya gittiği⁴⁴ için, birbirlerini orada tanımış olmaları muhtemeldir.

Za'fî-i Gülşenî, dîvânında Mevlevîliğe ait semâ' kavramını da kullanmıştır. Aşağıdaki beytinden onun semâ'a kalktığı da anlaşılan Za'fî'nin, bu semâ'ı Muğla ve belki de dostu Günâhî'nin bulunduğu Edirne'deki Mevlevîhânelerde yapmış olması uzak bir ihtimâl değildir.

Semâ' u nağmemüz şûfî bizüm zerķ u riyâ şanma
 Buña vâkıf degilsin sen bu esrâr-ı ilâhîdür⁴⁵

Za'fî-i Gülşenî'nin Mevlevîlerle bu kadar haşir-neşir olması, sonraki dönemlerde Mevlevîlerin de ona ilgi duymalarına neden olmuştur. Mesela Esrâr Dede (ö. 1211/1796), Mevlevîlerle olan bu kuvvetli bağından hareketle, Mevlevî şairleri ele aldığı tezkiresinde, "...bir dervîş-i kalender-meşreb ve bir ârif-i Mevlevî-mezheb..."⁴⁶ diyerek Za'fî'yi Mevlevî bir şair olarak tanıtmıştır.

Ancak Şeyh Gâlib, Esrâr Dede tezkiresinin kenarına yazdığı haşiyede, bu ifâdelerle ilgili gerekli düzeltmeyi yaparak, Za'fî'nin Hulefâ-yı Hazret-i Gülşeniye'den olduğunu ve Mevlevîliği'nin muhabbetten ibâret bulunduğunu belirtmiş ve "*Dervîş Esrâr merhûm ya gaflite binâen yahut bir gayr-ı ma'nâdan nâşî tahrîr eylemiş ola.*"⁴⁷ diyerek Esrâr Dede'yi mazûr görmüştür.

Gülşenîliği muhakkak olan Za'fî'nin Mevlevî olarak addedilmesi, gerek tarikatının Mevlevîliğe yakın durması; gerekse de, kendisinin Mevlevî şahsiyetlerle dostluk kurmuş olmasından kaynaklanmıştır.

Mevlevîler tarafından Za'fî-i Gülşenî'ye duyulan bu alaka, Esrâr Dede ile de sınırlı kalmamıştır. Şeyh Gâlib'in Za'fî'den söz ederken, onun *Za'fiyye* diye tabir edilen bir tâcın sahibi olduğunu ve kendi zamanında da bu tâcın kullanıldığını ifâde etmesi,⁴⁸ Şeyh Gâlib (ö. 1214/1799) döneminde bile Za'fî'nin Mevlevîler arasında tanındığını göstermektedir. Za'fî'nin Mevlevîler arasındaki şöhretinin diğer bir delili de, Mevlevî şairlerin şiirlerinden oluşan (Mil.Ktp. Yz. B, 193, vr. 19b), ya da Mevlevî şairlerin şiirlerinin de bulunduğu (Mil.Ktp. Yz. A, 3756, vr. 90a) bazı şiir mecmualarında onun şiirlerinin de yer almış olmasıdır.

43 Ankara Milli Ktp. Yz. A. 1641 vr. 304^b

44 İsen, *Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, s. 265.

45 Za'fî-i Gülşenî, *Dîvân*, vr. 60^a.

46 Esrar Dede, *age*, s. 314-315.

47 Esrar Dede, *age*, LI.

48 Esrar Dede, *age*, s. LI.

Sonuç

Bu makalede Mevlevîliğin, Gülşeniyye tarikatının kurucusu İbrâhîm Gülşenî ile onun halifeleri Usûlî ve Za'fî-Gülşeni üzerindeki etkisi işlenmeye çalışılmıştır. Her üçü de aynı zamanda divan sahibi şairler olan Gülşeniyye tarikatının bu üç önemli şahsiyetinin ortak bir hususiyeti de, Gülşeniyye tarikatının başlangıç dönemini (XVI. yüzyıl) idrak etmiş olmalarıdır.

Böylece Gülşeniyye tarikatının kuruluş dönemi olan XVI. yüzyılda Mevlevîliğin Gülşenî şairler üzerinde önemli bir etkisinin olduğu ortaya çıkmış olmaktadır. Bu etki kronolojik olarak İbrâhîm Gülşenî ile başlamış, halifesi Usûlî ile devam etmiş ve Za'fî-i Gülşenî ile adeta zirveye çıkmıştır. Zira Za'fî-i Gülşenî, kendi dönemindeki pek çok Mevlevî şahsiyet ile dostluk ve irtibat geliştirmiş ve Mevlevîler de kendisine teveccüh göstermişlerdir.

Osmanlı döneminde Mevlânâ'dan etkilenmiş olan pek çok şair bulunmaktadır. Burada Gülşenîler nokta-i nazarından bu büyük mutasavvıf şairden etkilenen ve XVI. yüzyılda yetişen üç Gülşenî şair üzerinde durulmuştur. Hiç şüphesiz İbrâhîm Gülşenî ile İbrâhîm Gülşenî'nin halifeleri Usûlî ve Za'fî'nin Mevlânâ'dan etkilenmeleri hususu, daha da araştırmaya muhtaç bir konudur. Gerek XVI. yüzyılda Mevlânâ'dan etkilenen diğer Gülşenî şairler, gerekse daha sonraki yüzyıllarda bu etkiye maruz kalan Gülşenî şairlerin tesbiti de bu anlamda çok önemli bir araştırma konusu olarak ortada durmaktadır.

Kaynakça

- Adak, Abdurrahman, *Za'fî-i Gülşenî Hayatı, Eserleri, Edebî Şahsiyeti ve Dîvânının İncelenmesi*, AÜSBE Doktora Tezi, Ankara 2006.
- Azamat, Nihat, "İbrâhîm Gülşenî", *DİA*, XXI (İstanbul 2000), 301-304.
- Chittick, William C., "Rûmî ve Mevlevîlik", çev. Safi Arpaguş, *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, VI/14, Ankara 2005.
- Çelebioğlu, Amil, "XIII-XV (İlk Yarısı) Yüzyıl Mesnevîlerinde Mevlânâ Tesiri", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: MEB, 1998.
- Emîrî, Ali, *Tezkire-i Şu'arâ-i Âmid*, İstanbul: Matba'a-i Amidî, 1328.
- Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul: İFAV Yay., 1994.
- Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, haz. İlhan Genç, Ankara: AKM Yay., 2000.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, *Melâmîlik ve Melâmîler*, İstanbul: Gri Yay., 1992.
- Gülşenî, Za'fî, *Dîvân*, Millet Ktp. Manzûm 254.
- Güzel, Ahmet, "Mevlânâ'nın Çağına ve Çağımıza Tesirleri", *İstem*, 5/10, 2007.
- Heyet, "Arşî", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Dergâh Yay., 1998, I, 163.
- , "Günâhî", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Dergâh Yay., 1998, III, 1979.

- , “Şâhidî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Dergâh Yay., 1998, VIII, 91-92
- , “Şuhûdî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Dergâh Yay., 1998, VIII, 183.
- Hocazâde, Ahmed Hilmi, *İbrâhîm Gülşenî*, İstanbul 1322.
- İpekten, Haluk vd., *Tezkirelere Göre Dîvân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1988.
- İsen, Mustafa, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Ankara: AKM Yay, 1994.
- İsen, Mustafa, *Usûlî Dîvânı*, Ankara: Akçağ Yay., 1990.
- Kara, Mustafa, “Gülşeniyye”, *DİA*, XIV, s. 256-259.
- Kılıç, Filiz, *Aşık Çelebî, Meşâ'irü's-Şu'arâ, İnceleme, Tenkitli Metin*, (GÜSBE Doktora Tezi) Ankara 1994.
- Kılıç, Mahmut Erol, *Sûfî ve Şiir*, İstanbul: İnsan Yay., 2005.
- Kınalızâde, Hasan Çelebî, *Tezkire-i Şu'arâ*, haz. İbrahim Kutluk, Ankara: TTK, 1989, (II cilt).
- Konur, Himmet, *İbrâhîm Gülşenî -Hayâtı, Eserleri, Tarîkatı*, İstanbul: İnsan Yay., 2000.
- La'li Mehmed Fenâî, *Terceme-i Hâl-i Hazret-i Pîr-i Gülşenî*, İstanbul: Dâru't-Tibâ'atî'l-Âmire, 1289.
- Mecmua*, Ankara Milli Ktp. Yz. A. 1641 vr. 304^b.
- Mevlânâ, Celâleddîn-i Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, tah. R. Nicholson, Tahran 1376.
- Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrâhîm Gülşenî*, haz. Tahsin Yazıcı, Ankara: TTK Yay., 1982.
- Sâlih, *Menâkıb-ı Evliyâ-yı Mısır*, Bulak 1262.
- Sâmî, Şemseddîn, *Kâmûsu'l-A'lâm*, (Tıpkıbasım), Ankara: Kaşgar Neşriyat, 1996.
- Şemlelîzâde, Ahmed Gülşenî, *Şîve-i Tarîkat-ı Gülşeniyye*, haz. Tahsin Yazıcı, Ankara: TTKY Yay., 1982.
- Vassâf, Hüseyin, *Sefîne-i Evliyâ*, haz. Mehmet Akkuş- Ali Yılmaz, İstanbul: Kitabevi, 2006 (V cilt).